

**Міжнародний гуманітарний університет
Факультет медицини та громадського здоров'я
Кафедра загально-медичних наук**

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Анатомія людини**

Галузь знань	_____	22 «Охорона здоров'я»
Спеціальність	_____	222 «Медицина»
Назва освітньої програми	_____	Медицина
Рівень вищої освіти	_____	другий (магістерський) рівень

Розробники і викладачі <i>(вказуються розробники і викладачі, які викладають дисципліну - посада, наук. ступінь, вчене звання, П.І.Б.)</i>	Контактний телефон, адреса	E-mail
викладач кафедри загально-медичних наук Урсу Олександр Юрійович	097-167-77-73	alexu0581@gmail.com

1. АНОТАЦІЯ ДО КУРСУ

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Анатомія людини» є наука про форму, будову, походження та розвиток органів і систем організму людини в цілому. Нормальна анатомія людини базується на вивченні студентами біології, біофізики, латинської мови, етики, філософії, гістології, цитології, ембріології та інтегрується з цими дисциплінами. Вивчення нормальної анатомії закладає основи вивчення топографічної анатомії, нормальної та патологічної фізіології, патологічної анатомії та всіх клінічних дисциплін (хірургічні хвороби, внутрішні хвороби, акушерство і гінекологія, офтальмологія, оториноларингологія, урологія та інші) і відіграє важливу роль у формуванні знань, умінь та практичних навичок лікаря.

Організація навчального процесу здійснюється за вимогами Європейської кредитно-трансферної системи. Засвоєння теоретичного матеріалу супроводжується набуттям відповідних інтегральних, загальних і фахових компетентностей.

Метою викладання навчальної дисципліни «Анатомія людини» є оволодіння систематизованими знаннями з будови тіла людини в контексті природничо-наукових уявлень про будову і функції організму людини в цілому, вміння використовувати набуті знання в подальшому вивченні інших фундаментальних медичних наук та у практичній діяльності лікаря.

2. ОЧІКУВАНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЯКІ ПЛАНУЄТЬСЯ СФОРМУВАТИ, ТА ДОСЯГНЕННЯ ПРОГРАМНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

У процесі реалізації програми дисципліни «Анатомія людини» формуються наступні компетентності із передбачених освітньою програмою:

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійній діяльності в галузі охорони здоров'я зі *спеціальності* «Медицина», або у процесі навчання, що передбачає здійснення діагностичного пошуку і характеризується комплексністю та складністю умов та вимог.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 4. Знання і розуміння предметної галузі та розуміння професійної діяльності.

ЗК 5. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК 6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

Спеціальні (фахові) компетентності

ФК 1. Здатність збирати медичну інформацію про пацієнта і аналізувати клінічні дані.

ФК 2. Здатність до визначення необхідного переліку лабораторних та інструментальних досліджень та оцінки їх результатів.

ФК 3. Здатність до встановлення попереднього та клінічного діагнозу захворювання.

ФК 9. Здатність до виконання медичних маніпуляцій.

ФК 10. Здатність розв'язувати медичні проблеми у нових або незнайомих середовищах за наявності неповної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності..

ФК 15. Здатність до оцінювання впливу навколишнього середовища, соціально-економічних та біологічних детермінант на стан здоров'я індивідуума, сім'ї, популяції.

ФК 17. Здатність до організації та інтеграції надання медичної допомоги населенню та проведення маркетингу медичних послуг.

ФК 19. Здатність зрозуміло і неоднозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з проблем охорони здоров'я та дотичних питань до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.

ФК 20. Здатність управляти робочими процесами у сфері охорони здоров'я, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів. Здатність розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проекти у сфері охорони здоров'я.

ФК 22. Дотримання професійної та академічної доброчесності, нести відповідальність за достовірність отриманих наукових результатів.

Навчальна дисципліна «Анатомія людини» забезпечує досягнення **програмних результатів навчання (ПРН)**, передбачених освітньою програмою:

ПРН 1 Мати ґрунтовні знання із структури професійної діяльності. Володіти інформацією з фундаментальних і клінічних біомедичних наук, достатньою для здійснення ефективної професійної діяльності в умовах постійного оновлення фундаментальної та прикладної медичної інформації. Критично осмислювати наявні проблеми та результати досліджень в сфері своєї спеціальності. Нести відповідальність за професійний розвиток, здатність до подальшого професійного навчання з високим рівнем автономності.

ПРН 2. Виділяти та ідентифікувати провідні клінічні симптоми та синдроми; за стандартними методиками, використовуючи попередні дані анамнезу хворого, дані огляду хворого, знання про людину, її органи та системи, встановлювати попередній клінічний діагноз захворювання.

ПРН3. Збирати скарги, анамнез життя та захворювання, оцінювати психомоторний та фізичний розвиток пацієнта, стан органів та систем організму, на підставі результатів лабораторних та інструментальних досліджень оцінювати інформацію щодо діагнозу (за списком 4), враховуючи вік пацієнта.

ПРН4. Встановлювати остаточний клінічний діагноз шляхом прийняття обґрунтованого рішення та аналізу отриманих суб'єктивних і об'єктивних даних клінічного, додаткового обстеження, проведення диференційної діагностики, дотримуючись відповідних етичних і юридичних норм, під контролем лікаря- керівника в умовах закладу охорони здоров'я (за списком 2).

ПРН5. Призначати та аналізувати додаткові (обов'язкові та за вибором) методи обстеження (лабораторні, функціональні та/або

інструментальні) (за списком 4), пацієнтів із захворюваннями органів і систем організму для проведення диференційної діагностики захворювань (за списком 2).

ПРН6. Визначити головний клінічний синдром або чим обумовлена тяжкість стану потерпілого/постраждалого (за списком 3) шляхом прийняття обґрунтованого рішення та оцінки стану людини за будь-яких обставин (в умовах закладу охорони здоров'я, за його межами) у т.ч. в умовах надзвичайної ситуації та бойових дій, в польових умовах, в умовах нестачі інформації та обмеженого часу.

ПРН15. Виконувати медичні маніпуляції (за списком 5) в умовах лікувального закладу, вдома або на виробництві на підставі попереднього клінічного діагнозу та/або показників стану пацієнта шляхом прийняття обґрунтованого рішення, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм.

ПРН 21. Зрозуміло і однозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з проблем охорони здоров'я та дотичних питань до фахівців і нефахівців.

ПРН24. Діяти у професійній сфері з урахуванням власної свободи і безпеки у співпраці й порозумінні з членами соціуму; вміти приймати рішення і нести за них відповідальність, ефективно працювати в команді.

Заплановані результати

Здобувач вищої освіти повинен:

знати:

- а) форму та будову органів, об'єднаних у системи;
- б) розміщення органів, судин і нервів у різних ділянках тіла, що має велике значення для хірургії;
- в) аспекти анатомічних особливостей індивідуального розвитку людини на різних етапах онтогенезу;
- г) закономірності пренатального та раннього постнатального розвитку людини.

Вміти:

- а) демонструвати і описувати анатомічну будову органів і систем людини;
- б) визначати на анатомічних пер апаратах частини, поверхні, краї, кути органів та утворень на них;
- г) оцінювати вплив соціальних умов та праці на розвиток і будову організму людини;
- д) вміти аналізувати результати лабораторних та інструментальних методів дослідження органів і систем організму людини
- е) вміти застосовувати латинські анатомічні терміни та їх українські еквіваленти згідно міжнародної анатомічної номенклатури (Сан-Паулу, 1997, Київ, 2001).

3. ОБСЯГ ТА ОЗНАКИ КУРСУ

Загалом		Вид заняття			Ознаки курсу					
ЄКТС	годин	Лекційні заняття	Практичні заняття	Самостійна робота	Курс, (рік навчання)		Семестр			Обов'язкова / вибіркова
10	300	28	112	160	1	2	1	2	3	Обов'язкова

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви тем	Кількість годин			
	усього	лекції	практ. зан.	самот. роб
Модуль 1. Історія анатомії. Анатомічна номенклатура. Площини людського тіла. Остеологія.				
Тема 1 Історія анатомії. Анатомічна номенклатура. Площини людського тіла. Остеологія. Класифікація. Походження та будова кісток. Спинний хребет, ребра, грудина.	7	2	2	3
Тема 2 Мозковий череп	6	1	2	3
Тема 3 Лицьовий череп	6	1	2	3
Тема 4 Зовнішня і внутрішня основа черепа	5		2	3
Тема 5 Пояс верхніх кінцівок. Кістки верхньої кінцівки.	5		2	3
Тема 6 Пояс нижніх кінцівок. Кістки нижньої кінцівки.	5		2	3
Всього за модулем 1	34	4	12	18
Модуль 2. Синдесмологія				
Тема 7 Класифікація з'єднань кісток. Будова і функції суглобів. З'єднання кісток тулуба і голови	6	2	2	2

Тема 8 З'єднання кісток верхньої кінцівки	4		2	2
Тема 9 З'єднання кісток нижньої кінцівки	4		2	2
Всього за модулем 2	14	2	6	6
Модуль 3. Міологія				
Тема 10 Загальна міологія. М'яз як орган. Будова і функції, класифікація м'язів. М'язи і фасції спини.	7	2	2	3
Тема 11 М'язи і фасції грудей. Діафрагма.	5		2	3
Тема 12 М'язи і фасції живота. Піхва прямого м'яза живота. Біла лінія живота. Пахвинний канал.	5		2	3
Тема 13 М'язи і фасції голови.	5		2	3
Тема 14 М'язи і фасції шиї. Топографія шиї.	5		2	3
Тема 15 М'язи і фасції верхньої кінцівки.	5		2	3
Тема 16 М'язи і фасції нижньої кінцівки.	5		2	3
Всього за модулем 3.	37	2	14	21
Модуль 4 Спланхнологія.				
Тема 17 Вступ до спланхнології. Класифікація внутрішніх органів. Анатомія ротової порожнини, піднебіння. Анатомія язика, слинних залоз.	7	2	2	3
Тема 18 Анатомія зубів. Зубо - щелепна система.	4		2	2
Тема 19 Анатомія глотки, стравоходу, шлунка. Області передньої черевної стінки.	4		2	2
Тема 20 Анатомія тонкої і товстої кишки.	4		2	2
Тема 21 Печінка, жовчний міхур. Підшлункова залоза.	4		2	2
Тема 22 Анатомія очеревини.	4		2	2
Всього за модулем 4	27	2	12	13
Модуль 5 Дихальна система				
Тема 23 Загальна анатомія дихальної системи. Зовнішній ніс, носова порожнина, гортань.	6	1	2	3
Тема 24 Анатомія трахеї, головних бронхів, легень. Плевра. Середостіння.	6	1	2	3
Всього за модулем 5	12	2	4	6
Модуль 6. Сечостатева система				
Тема 25 Загальна анатомія сечовидільної системи. Анатомія нирок, сечоводів, сечового міхура, сечівника.	7	2	2	3

Тема 26 Загальна анатомія чоловічої статеві системи. Анатомія чоловічих статевих органів. Промежина.	7	2	2	3
Тема 27 Загальна анатомія жіночої статеві системи. Анатомія жіночих статевих органів. Грудна залоза.	7	2	2	3
Тема 28 Загальна анатомія імунної системи. Тімус. Лімфатичні вузли.	5		2	3
Тема 29 Загальна анатомія ендокринної системи.	5		2	3
Всього за модулем 6	31	6	10	15
Модуль 7. Неврологія				
Тема 30 Загальні принципи будови ЦНС. Рефлекторні дуги.. Сіра і біла речовини ЦНС. Розвиток нервової системи в онтогенезі. Зовнішня і внутрішня структура спинного мозку.	7	2	2	3
Тема 31 Ембріогенез мозку. Анатомія довгастого мозку.	5		2	3
Тема 32 Анатомія IV шлуночка. Ромбоподібна ямка.	5		2	3
Тема 33 Анатомія середнього мозку. Водопровід мозку.	5		2	3
Тема 34 Анатомія проміжного мозку. III шлуночок.	5		2	3
Тема 35 Кора, її складові частини, функція. Нюховий мозок.	5		2	3
Тема 36 Рельєф плаща. Локалізація функцій в корі півкуль кінцевого мозку.	5		2	3
Тема 37 Базальні ядра. Біла речовина півкуль головного мозку. Бічні шлуночки.	5		2	3
Тема 38 Оболонки головного та спинного мозку. Утворення і шляхи циркуляції спинномозкової рідини. Вихід 12 пар черепно-мозкових нервів з мозку.	5		2	3
Тема 39 Висхідні провідні шляхи	6	1	2	3
Тема 40 Нисхідні провідні шляхи	6	1	2	3
Всього за модулем 7	59	4	22	33
Модуль 8. Органи чуттів				
Тема 41 Анатомія органів чуття. Анатомія ока. Провідні шляхи зорового аналізатора.	6	1	2	3
Тема 42 Анатомія вуха. Провідні шляхи слухового аналізатора.	6	1	2	3
Тема 43 Орган смаку. Орган нюху. Провідні шляхи смакового та нюхового аналізаторів. Шкіра, її похідні. Провідні шляхи шкірного аналізатора.	5		2	3
Всього за модулем 7	17	2	6	9

Модуль 8. Черепні нерви. Спинномозкові нерви.				
Тема 44. Класифікація черепних нервів. I,II, III, IV, VI, VII ,VIII пари черепних нервів.	7	2	2	3
Тема 45.V пара черепних нервів.	5		2	3
Тема 46.IX, X, XI, XII пари черепних нервів.	5		2	3
Тема 47. Спинномозкові нерви. Загальний план утворення симпатичних нервових сплетінь. Шийне сплетіння.	5		2	3
Всього за модулем 8	22	2	8	12
Модуль 9. Серцево-судинна система				
Тема 48.Анатомія серця, ембріогенез, кровообіг плода. Аномалії і варіанти розвитку серця.	7	2	2	3
Тема 49 Топографія серця. Анатомія камер серця. Велике і мале кола кровообігу. Будова стінки серця. Кровообігання серця. Провідна система серця. Перикард.	5		2	3
Тема 50. Загальна анатомія артерій. Дуга аорти. Гілки дуги аорти. Сонні артерії. Підключичні артерії.	5		2	3
Тема 51. Грудна аорта. Черевна аорта (парієнтальні гілки, парні та непарні вісцеральні гілки) . Артерії таза.	5		2	3
Тема 52 Загальна анатомія вен. Вени голови і шиї. Лімфатичні вузли та судини голови і шиї.	5		2	3
Тема 53. Вени тулуба. Внутрішньосистемні та міжсистемні анастомози. Загальна анатомія лімфатичної системи. Лімфатичні судини та вузли грудної, черевної порожнини та порожнини таза.	5		2	3
Тема 54. . Анатомія автономної частини периферійної нервової системи. Симпатичний відділ. АНС. Парасимпатичний відділ АНС. Вегетативні сплетіння. Васкуляризація та іннервація органів грудної, черевної порожнини та таза.	5		2	3
Тема 55 Артерії, вени, лімфатичні судини та вузли верхньої кінцівки. Рішення задач «Крок-1».	5		2	3
Тема 56. Артерії, вени, лімфатичні судини та вузли нижньої кінцівки. Рішення задач «Крок-1».	5		2	3
Всього за модулем 9.	47	2	18	27
Всього	300	28	112	160

5. ТЕХНІЧНЕ Й ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ / ОБЛАДНАННЯ

Студенти отримують теми та питання курсу, основну і додаткову літературу, рекомендації, завдання та оцінки за їх виконання як традиційним шляхом, так і з використанням університетської платформи он-лайн навчання на базі Moodle. Окрім того, практичні навички у пошуку та аналізу інформації за курсом, з оформлення індивідуальних завдань, тощо, студенти отримують, користуючись університетськими комп'ютерними класами та бібліотекою.

6. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Модуль 1. Історія анатомії. Анатомічна номенклатура. Площини людського тіла. Остеологія.	
1	Тема 1 Історія анатомії. Анатомічна номенклатура. Площини людського тіла. Остеологія. Класифікація. Походження та будова кісток. Спинний хребет, ребра, грудина.	2
2	Тема 2 Мозковий череп	2
3	Тема 3 Лицьовий череп	2
4	Тема 4 Зовнішня і внутрішня основа черепа	2
5	Тема 5 Пояс верхніх кінцівок. Кістки верхньої кінцівки.	2
6	Тема 6 Пояс нижніх кінцівок. Кістки нижньої кінцівки.	2
	Всього за модулем 1	12
	Модуль 2. Синдесмологія	
7	Тема 7 Класифікація з'єднань кісток. Будова і функції суглобів. З'єднання кісток тулуба і голови	2
8	Тема 8 З'єднання кісток верхньої кінцівки	2
9	Тема 9 З'єднання кісток нижньої кінцівки	2
	Всього за модулем 2	6
	Модуль 3. Міологія	
10	Тема 10 Загальна міологія. М'яз як орган. Будова і функції, класифікація м'язів. М'язи і фасції спини.	2
11	Тема 11 М'язи і фасції грудей. Діафрагма.	2
12	Тема 12 М'язи і фасції живота. Піхва прямого м'яза живота. Біла лінія живота. Пахвинний канал.	2
12	Тема 13 М'язи і фасції голови.	2
14	Тема 14 М'язи і фасції шиї. Топографія шиї.	2
15	Тема 15 М'язи і фасції верхньої кінцівки.	2

16	Тема 16 М'язи і фасції нижньої кінцівки.	2
	Всього за модулем 3.	14
	Модуль 4 Спланхнологія.	
17	Тема 17 Вступ до спланхнології. Класифікація внутрішніх органів. Анатомія ротової порожнини, піднебіння. Анатомія язика, слинних залоз.	2
18	Тема 18 Анатомія зубів. Зубо - щелепна система.	2
19	Тема 19 Анатомія глотки, стравоходу, шлунка. Області передньої черевної стінки.	2
20	Тема 20 Анатомія тонкої і товстої кишки.	2
21	Тема 21 Печінка, жовчний міхур. Підшлункова залоза.	2
22	Тема 22 Анатомія очеревини.	2
	Всього за модулем 4	12
	Модуль 5 Дихальна система	
23	Тема 23 Загальна анатомія дихальної системи. Зовнішній ніс, носова порожнина, гортань.	2
24	Тема 24 Анатомія трахеї, головних бронхів, легень. Плевра. Середостіння.	2
	Всього за модулем 5	4
	Модуль 6. Сечостатева система	
25	Тема 25 Загальна анатомія сечовидільної системи. Анатомія нирок, сечоводів, сечового міхура, сечівника.	2
26	Тема 26 Загальна анатомія чоловічої статевої системи. Анатомія чоловічих статевих органів. Промежина.	2
27	Тема 27 Загальна анатомія жіночої статевої системи. Анатомія жіночих статевих органів. Грудна залоза.	2
28	Тема 28 Загальна анатомія імунної системи. Тімус. Лімфатичні вузли.	2
29	Тема 29 Загальна анатомія ендокринної системи.	2
	Всього за модулем 6	10
	Модуль 7. Неврологія	
30	Тема 30 Загальні принципи будови ЦНС. Рефлекторні дуги.. Сіра і біла речовини ЦНС. Розвиток нервової системи в онтогенезі. Зовнішня і внутрішня структура спинного мозку.	2
31	Тема 31 Ембріогенез мозку. Анатомія довгастого мозку.	2
32	Тема 32 Анатомія IV шлуночка. Ромбоподібна ямка.	2
33	Тема 33 Анатомія середнього мозку. Водопровід мозку.	2
34	Тема 34 Анатомія проміжного мозку. III шлуночок.	2
35	Тема 35 Кора, її складові частини, функція. Нюховий мозок.	2
36	Тема 36 Рельєф плаща. Локалізація функцій в корі півкуль кінцевого мозку.	2
37	Тема 37 Базальні ядра. Біла речовина півкуль головного мозку. Бічні шлуночки.	2

38	Тема 38 Оболонки головного та спинного мозку. Утворення і шляхи циркуляції спинномозкової рідини. Вихід 12 пар черепно-мозкових нервів з мозку.	2
39	Тема 39 Висхідні провідні шляхи	2
40	Тема 40 Нисхідні провідні шляхи	2
	Всього за модулем 7	22
	Модуль 8. Органи чуттів	
41	Тема 41 Анатомія органів чуття. Анатомія ока. Провідні шляхи зорового аналізатора.	2
42	Тема 42 Анатомія вуха. Провідні шляхи слухового аналізатора.	2
43	Тема 43 Орган смаку. Орган нюху. Провідні шляхи смакового та нюхового аналізаторів. Шкіра, її похідні. Провідні шляхи шкірного аналізатора.	2
	Всього за модулем 7	6
	Модуль 8. Черепні нерви. Спинномозкові нерви.	
44	Тема 44. Класифікація черепних нервів. I, II, III, IV, VI, VII, VIII пари черепних нервів.	2
45	Тема 45. V пара черепних нервів.	2
46	Тема 46. IX, X, XI, XII пари черепних нервів.	2
47	Тема 47. Спинномозкові нерви. Загальний план утворення симпатичних нервових сплетінь. Шийне сплетіння.	2
	Всього за модулем 8	8
	Модуль 9. Серцево-судинна система	
48	Тема 48. Анатомія серця, ембріогенез, кровообіг плода. Аномалії і варіанти розвитку серця.	2
49	Тема 49 Топографія серця. Анатомія камер серця. Велике і мале кола кровообігу. Будова стінки серця. Кровопостачання серця. Провідна система серця. Перикард.	2
50	Тема 50. Загальна анатомія артерій. Дуга аорти. Гілки дуги аорти. Сонні артерії. Підключичні артерії.	2
51	Тема 51. Грудна аорта. Черевна аорта (парієнтальні гілки, парні та непарні вісцеральні гілки) . Артерії таза.	2
52	Тема 52 . Загальна анатомія вен. Вени голови і шиї. Лімфатичні вузли та судини голови і шиї.	2
53	Тема 53 Вени тулуба. Внутрішньосистемні та міжсистемні анастомози. Загальна анатомія лімфатичної системи. Лімфатичні судини та вузли грудної, черевної порожнини та порожнини таза.	2
54	Тема 54. Анатомія автономної частини периферійної нервової системи. Симпатичний відділ. АНС. Парасимпатичний відділ АНС. Вегетативні сплетіння. Васкуляризація та іннервація органів грудної, черевної порожнини та таза.	2
55	Тема 55. Артерії, вени, лімфатичні судини та вузли верхньої кінцівки. Рішення задач «Крок-1».	2
56	Тема 56. Артерії, вени, лімфатичні судини та вузли нижньої кінцівки. Рішення задач «Крок-1».	2
	Всього за модулем 9.	18
	Всього	112

7. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Історія анатомії. Анатомічна номенклатура. Площини людського тіла. Osteологія. Класифікація. Походження та будова кісток. Спинний хребет, ребра, грудина.	2
2	Мозковий і лицьовий череп	2
3	Класифікація з'єднань кісток. Будова і функції суглобів. З'єднання кісток тулуба і голови.	2
4	Загальна міологія. М'яз як орган. Будова і функції, класифікація м'язів.	2
5	Вступ до спланхнології. Класифікація внутрішніх органів. Загальна анатомія травної системи.	2
6	Загальна анатомія дихальної системи. Зовнішній ніс, носова порожнина, гортань. Анатомія трахеї, головних бронхів, легень. Плевра. Середостіння.	2
7	Загальна анатомія сечовидільної системи. Анатомія нирок, сечоводів, сечового міхура, сечівника.	2
8	Загальна анатомія чоловічої статеві системи. Анатомія чоловічих статевих органів. Промежина.	2
9	Загальна анатомія жіночої статеві системи. Анатомія жіночих статевих органів. Грудна залоза.	2
10	Загальні принципи будови ЦНС. Рефлекторні дуги.. Сіра і біла речовини ЦНС. Розвиток нервової системи в онтогенезі. Зовнішня і внутрішня структура спинного мозку.	2
11	Висхідні провідні шляхи. Нисхідні провідні шляхи.	
12	Класифікація черепних нервів. I, II, III, IV, VI, VII, VIII пари черепних нервів.	2
13	Анатомія органів чуття. Анатомія ока. Провідні шляхи зорового аналізатора. Анатомія вуха. Провідні шляхи слухового аналізатора.	2
14	Анатомія серця, ембріогенез, кровообіг плода. Аномалії і варіанти розвитку серця.	2
	Всього	28

8. САМОСТІЙНА РОБОТА

До самостійної роботи студентів щодо вивчення дисципліни «Анатомія людини» включаються:

1. Знайомство з науковою та навчальною літературою відповідно зазначених у програмі тем.
2. Опрацювання лекційного матеріалу.
3. Підготовка до практичних занять.
4. Консультації з викладачем протягом семестру.
5. Самостійне опрацювання окремих питань навчальної дисципліни.
6. Підготовка та виконання індивідуальних завдань у вигляді есе, рефератів тощо.
7. Підготовка до підсумкового контролю.

Тематика та питання до самостійної підготовки та індивідуальних завдань

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1 Історія анатомії. Анатомічна номенклатура. Площини людського тіла. Osteологія. Класифікація. Походження та будова кісток. Спинний хребет, ребра, грудина.	3
2	Тема 2 Мозковий череп	3
3	Тема 3 Лицьовий череп	3
4	Тема 4 Зовнішня і внутрішня основа черепа	3
5	Тема 5 Пояс верхніх кінцівок. Кістки верхньої кінцівки.	3
6	Тема 6 Пояс нижніх кінцівок. Кістки нижньої кінцівки.	3
	Всього за модулем 1	18
	Модуль 2. Синдесмологія	
7	Тема 7 Класифікація з'єднань кісток. Будова і функції суглобів. З'єднання кісток тулуба і голови	2
8	Тема 8 З'єднання кісток верхньої кінцівки	2
9	Тема 9 З'єднання кісток нижньої кінцівки	2
	Всього за модулем 2	6
	Модуль 3. Міологія	
10	Тема 10 Загальна міологія. М'яз як орган. Будова і функції, класифікація м'язів. М'язи і фасції спини.	3
11	Тема 11 М'язи і фасції грудей. Діафрагма.	3

12	Тема 12 М'язи і фасції живота. Піхва прямого м'яза живота. Біла лінія живота. Пахвинний канал.	3
12	Тема 13 М'язи і фасції голови.	3
14	Тема 14 М'язи і фасції шиї. Топографія шиї.	3
15	Тема 15 М'язи і фасції верхньої кінцівки.	3
16	Тема 16 М'язи і фасції нижньої кінцівки.	3
	Всього за модулем 3.	21
	Модуль 4 Спланхнологія.	
17	Тема 17 Вступ до спланхнології. Класифікація внутрішніх органів. Анатомія ротової порожнини, піднебіння. Анатомія язика, слинних залоз.	3
18	Тема 18 Анатомія зубів. Зубо - щелепна система.	2
19	Тема 19 Анатомія глотки, стравоходу, шлунка. Області передньої черевної стінки.	2
20	Тема 20 Анатомія тонкої і товстої кишки.	2
21	Тема 21 Печінка, жовчний міхур. Підшлункова залоза.	2
22	Тема 22 Анатомія очеревини.	2
	Всього за модулем 4	13
	Модуль 5 Дихальна система	
23	Тема 23 Загальна анатомія дихальної системи. Зовнішній ніс, носова порожнина, гортань.	3
24	Тема 24 Анатомія трахеї, головних бронхів, легень. Плевра. Середостіння.	3
	Всього за модулем 5	6
	Модуль 6. Сечостатева система	
25	Тема 25 Загальна анатомія сечовидільної системи. Анатомія нирок, сечоводів, сечового міхура, сечівника.	3
26	Тема 26 Загальна анатомія чоловічої статевої системи. Анатомія чоловічих статевих органів. Промежина.	3
27	Тема 27 Загальна анатомія жіночої статевої системи. Анатомія жіночих статевих органів. Грудна залоза.	3
28	Тема 28 Загальна анатомія імунної системи. Тімус. Лімфатичні вузли.	3
29	Тема 29 Загальна анатомія ендокринної системи.	3
	Всього за модулем 6	15
	Модуль 7. Неврологія	
30	Тема 30 Загальні принципи будови ЦНС. Рефлекторні дуги.. Сіра і біла речовини ЦНС. Розвиток нервової системи в онтогенезі. Зовнішня і внутрішня структура спинного мозку.	3
31	Тема 31 Ембріогенез мозку. Анатомія довгастого мозку.	3
32	Тема 32 Анатомія IV шлуночка. Ромбоподібна ямка.	3
33	Тема 33 Анатомія середнього мозку. Водопровід мозку.	3

34	Тема 34 Анатомія проміжного мозку. III шлуночок.	3
35	Тема 35 Кора, її складові частини, функція. Нюховий мозок.	3
36	Тема 36 Рельєф плаща. Локалізація функцій в корі півкуль кінцевого мозку.	3
37	Тема 37 Базальні ядра. Біла речовина півкуль головного мозку. Бічні шлуночки.	3
38	Тема 38 Оболонки головного та спинного мозку. Утворення і шляхи циркуляції спинномозкової рідини. Вихід 12 пар черепно-мозкових нервів з мозку.	3
39	Тема 39 Висхідні провідні шляхи	3
40	Тема 40 Нисхідні провідні шляхи	3
	Всього за модулем 7	33
	Модуль 8. Органи чуттів	
41	Тема 41 Анатомія органів чуття. Анатомія ока. Провідні шляхи зорового аналізатора.	3
42	Тема 42 Анатомія вуха. Провідні шляхи слухового аналізатора.	3
43	Тема 43 Орган смаку. Орган нюху. Провідні шляхи смакового та нюхового аналізаторів. Шкіра, її похідні. Провідні шляхи шкірного аналізатора.	3
	Всього за модулем 7	9
	Модуль 8. Черепні нерви. Спинномозкові нерви.	
44	Тема 44. Класифікація черепних нервів. I, II, III, IV, VI, VII, VIII пари черепних нервів.	3
45	Тема 45. V пара черепних нервів.	3
46	Тема 46. IX, X, XI, XII пари черепних нервів.	3
47	Тема 47. Спинномозкові нерви. Загальний план утворення симпатичних нервових сплетінь. Шийне сплетіння.	3
	Всього за модулем 8	12
	Модуль 9. Серцево-судинна система	
48	Тема 48. Анатомія серця, ембріогенез, кровообіг плода. Аномалії і варіанти розвитку серця.	3
49	Тема 49 Топографія серця. Анатомія камер серця. Велике і мале кола кровообігу. Будова стінки серця. Кровопостачання серця. Провідна система серця. Перикард.	3
50	Тема 50. Загальна анатомія артерій. Дуга аорти. Гілки дуги аорти. Сонні артерії. Підключичні артерії.	3
51	Тема 51. Грудна аорта. Черевна аорта (парієнтальні гілки, парні та непарні вісцеральні гілки) . Артерії таза. .	3
52	Тема 52 Загальна анатомія вен. Вени голови і шиї. Лімфатичні вузли та судини голови і шиї.	3
53	Тема 53. Вени тулуба. Внутрішньосистемні та міжсистемні анастомози. Загальна анатомія лімфатичної системи. Лімфатичні судини та вузли грудної, черевної порожнини та порожнини таза.	3
54	Тема 54. Анатомія автономної частини периферійної нервової системи. Симпатичний відділ. АНС. Парасимпатичний відділ АНС. Вегетативні сплетіння. Васкуляризація та іннервація органів грудної, черевної порожнини та таза.	3

55	Тема 55. Артерії, вени, лімфатичні судини та вузли верхньої кінцівки. Рішення задач «Крок-1».	3
56	Тема 56. Артерії, вени, лімфатичні судини та вузли нижньої кінцівки. Рішення задач «Крок-1».	3
	Всього за модулем 9.	27
	Всього	160

9. ВИДИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Робоча програма навчальної дисципліни передбачає наступні види та методи контролю:

Види контролю	Складові оцінювання
поточний контроль , який здійснюється у ході: проведення практичних занять, виконання індивідуального завдання; проведення консультацій та відпрацювань.	50%
підсумковий контроль , який здійснюється у ході проведення іспиту.	50%

Методи діагностики знань (контролю)	фронтальне опитування; наукова доповідь, реферати, усне повідомлення, індивідуальне опитування; робота у групах; ділова гра, розв'язання ситуаційних завдань, кейсів, практичних завдань, іспит
--	---

10. ОЦІНЮВАННЯ ПОТОЧНОЇ, САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З ПІДСУМКОВИМ КОНТРОЛЕМ У ФОРМІ ЕКЗАМЕНУ/ ЗАЛІКУ

Денна форма навчання			
Поточний контроль			
Види роботи	Планові терміни виконання	Форми контролю та звітності	Максимальний відсоток оцінювання
<i>Систематичність і активність роботи на семінарських (практичних) заняттях</i>			
1.1. Підготовка до практичних занять	Відповідно до робочої програми та розкладу занять	Перевірка обсягу та якості засвоєного матеріалу під час практичних занять	25
Виконання завдань для самостійного опрацювання			

1.2. Підготовка програмного матеріалу (тем, питань), що виносяться на самостійне вивчення	-//-	Розгляд відповідного матеріалу під час аудиторних занять або ІКР ¹ , перевірка конспектів навчальних текстів тощо	10
Виконання індивідуальних завдань (науково-дослідна робота студента)			
1.3. Підготовка реферату (есе) за заданою тематикою	Відповідно до розкладу занять і графіку ІКР	Обговорення (захист) матеріалів реферату (есе)	10
1.4. Інші види індивідуальних завдань, в т.ч. підготовка наукових публікацій, участь у роботі круглих столів, конференцій тощо.	-//-	Обговорення результатів проведеної роботи під час аудиторних занять або ІКР, наукових конференцій та круглих столів.	5
Разом балів за поточний контроль			50
Підсумковий контроль екзамен			50
Всього балів			100

11. КРИТЕРІЇ ПІДСУМКОВОЇ ОЦІНКИ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ (для іспиту)

Рівень знань оцінюється:

- «відмінно» / «зараховано» А - від 90 до 100 балів. Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно знаходити та опрацьовувати необхідну інформацію, демонструє знання матеріалу, проводить узагальнення і висновки. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, під час яких давав вичерпні, обґрунтовані, теоретично і практично правильні відповіді, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;

- «добре» / «зараховано» В - від 82 до 89 балів. Студент володіє знаннями матеріалу, але допускає незначні помилки у формуванні термінів, категорій, проте за допомогою викладача швидко орієнтується і знаходить правильні відповіді. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;

- «добре» / «зараховано» С - від 74 до 81 балів. Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, але дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, реферату та активність у

¹ Індивідуально-консультативна робота викладача зі студентами

науково-дослідній роботі;

- «задовільно» / «зараховано» D - від 64 до 73 балів. Студент був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на середньому рівні, допускає помилки, серед яких є значна кількість суттєвих. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, рефератів (есе);

- «задовільно» / «зараховано» E - від 60 до 63 балів. Студент був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні, на всі запитання дає необґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки, має неповний конспект з завданнями до самостійної роботи.

- «незадовільно з можливістю повторного складання» / «не зараховано» FX – від 35 до 59 балів. Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.

- «незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни» / «не зараховано» F – від 0 до 34 балів. Студент не володіє навчальним матеріалом.

Таблиця відповідності результатів контролю знань за різними шкалами

100-бальною шкалою	Шкала за ECTS	За національною шкалою	
		екзамен	залік
90-100 (10-12)	A	Відмінно	зараховано
82-89 (8-9)	B	Добре	
74-81(6-7)	C	Задовільно	
64-73 (5)	D		
60-63 (4)	E		
35-59 (3)	Fx	незадовільно	не зараховано
1-34 (2)	F		

11. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Анатомія людини. Підручник у 3-х томах/А.С.Головацький,В.Г.Черкасов, М.Р.Сапін, А.І.Парахін, О.І.Ковальчук. Видання 6-е, доопрацьоване. Вінниця, Нова книга, 2019. 1200с.
2. Черкасов В.Г., Бобрик І.І., Гумінський Ю.Й., Ковальчук О.І.. Міжнародна анатомічна термінологія (латинські, українські, російські, англійські еквіваленти. . Вінниця, Нова книга, 2010. 392с. (навчальний посібник).

3. Sobotta Атлас анатомії людини. У 2-х томах. Переробка та редакція українського видання: В.Г.Черкасов, пер. О.І.Ковальчука. Київ, Український медичний вісник, 2009, 435 с.
4. Черкасов В.Г., Хмара Т.В., Макар Б.Г., Проняєв Д.В. Анатомія людини. Чернівці, мед. університет, 2012, 462 с. (підручник).
5. Тестові завдання «Крок-1» - анатомія людини. Видання 5-е, доопрацьоване/ За редакцією В.Г.Черкасова, І.В.Дзевульської, І.В.Ковальчука.. Навчальний посібник. 2016, 100с.
6. Фредерік Мартіні. Анатомічний атлас людини. Пер.з 8-го англ.. видання. Наук. ред.. пер. В.Г.Черкасов. ВСВ «Медицина», 2011, 128 с. (атлас).

Електронні інформаційні ресурси

1. Центр тестування – база ліцензійних завдань «Крок-1» /[http: ://testcentr.org.ua/](http://testcentr.org.ua/)
2. <http://inmeds.com.ua> – веб-ресурс «Єдиний медичний простір»;
3. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського.